

Elvira Cambrils
Argila i calç

bromera

Premi
Enric Valor
de Novel·la

INVOCACIÓ

Conta'm, Musa, aquella jove de gran coratge que tantíssim errà després de fugir de la casa sagrada; molts deserts, pobles i ciutats va conèixer; molts dolors va patir pel gran mar en el seu ànim, fent per guanyar la costa europea; màfies, centres d'internament per a estrangers i males persones se n'aprofitaren, d'ella; la compassió i l'amor la salvaren.

Parla'ns-en, filla de Zeus, des d'on vulgues, també a nosaltres.

Parla'ns d'Amina la djiboutiana.

LA MIRADA BONA DE DÉU

Les casetes d'atovons del raval de Djibouti dormen. Amina i Abdo s'esmunyen pels carrers polsosos de la ciutat com dues ombres furtives. La seua presència espanta els gats que es barallen per les deixalles d'un munt acre de fems arrimats al caire d'un taller de bicicletes. Maulen atemorits i ixen corrents. Els gossos esquàlids planten les orelles. Amina segueix en silenci les passes d'Abdo amb el cap cot i la mirada fita en l'ombra mòbil que projecta la lluna blanca. Ara ací, ara allà, li arriben els roncs des d'una finestra. I el riure fluix dels consumidors de cat estirats al voltant de la pàl·lida resplendor de la llum del fanal de querosé, com animalons arrossegant-se pel fang. Son pare és un més dels animalons que s'arrossega pel fang cada nit. Les pedres del terra li diuen no alces la vista, camina, ves-te'n d'ací! Els carrers esdevenen carrerons i les cases es perden. Amina no mira enrere. Embolcada per la nit, camina i camina i camina, sense descans, com un habitant més de la planura deserta. La lluna brillant somriu al cel, indiferent a les penalitats de la terra. Ha d'arribar a la destinació abans que clarege. Sap que el mocador roig amb què es cobreix el rostre no és suficient per a protegir-la. Ni la *futa* d'home ni la camisa, robades del cofre de la mare.

Tampoc, el pacte amb Abdo.

A l'alba entrelluca una mar pàl·lida entre les roques de basalt. Amb els primers rajos daurats, l'adolescent de cabells arrissats d'argila, que s'oculta rere el mocador roig i la *futa*, creu que els ulls l'enganyen, que no pot existir tanta bellesa enmig del no-res.

No para a descobrir si pot ser real o no. Han de presentar-se a l'encarregat, abans que el sol s'acabe de despertar, perquè s'acomplisca la fugida, una fugida sense comiats, sense retorn, l'única possibilitat per a ella, una xica intel·ligent que estudia al liceu on avui la trobaran a faltar.

–El meu germà m'acompanyarà a Assab –diu Abdo a l'encarregat de la caravana de sal assenyalant Amina–. Pot fer el mateix que jo, així que he de cobrar el doble.

Amina recela de la paraula d'Abdo. Sap que s'exposa a l'engany. Però no té ningú més en qui confiar. De menut vivia en una xabola a prop de la seua, jugaven junts i no s'enfadava mai. Quan ella, els germans i la mare van agafar les quatre coses que tenien per anar a viure a la casa d'atovons, va deixar de veure'l. Només ocasionalment se l'ha trobat al carrer, de camí al liceu, o entre les parades del mercat. Tres dies enrere, quan el va buscar per acordar les condicions del viatge a Eritrea, li va semblar que era el mateix xiquet, el que no s'enfadava mai. Amina, però, coneix de sobres de què és capaç la violència diària dels famolencs.

–D'acord. La meitat ara i l'altra meitat allà, com sempre –respon l'encarregat.

Amb els ulls baixos, Amina veu passar, un a un, els bitllets del fardell de la mà de l'home, que la ignora com si no estiguera present, a la mà d'Abdo.

Com un camàlic, com un dels xavals sense futur que s'apleguen a la vora del llac Assal, arranca del terra, sota el sol djiboutià, els blocs de sal per carregar-los a les albardes dels camells i iniciar la marxa pel desert que la durà a Assab, a la costa d'Eritrea. Gira l'esguard cap als ulls del seu salvador per damunt del mocador roig i s'encomana a l'Altíssim. Si ha permès la infàmia, ara ha de permetre una nova vida amb el llarg viatge.

Bismillah ir-Rahman ir-Rahim.

Els ulls d'Abdo li mostren la mirada bona de Déu.

*

Imagine la xica de quinze anys vigilant el son dels caravaners. Durant el dia pot dormir. A la nit, no. Les nits s'omplin de dimonis que l'acuiten per humiliar-la, per convertir-la en una cosa sense ànima, en un atifell brut. Ara, a la Vall, la nit la retorna al desert. Sota les estreles. Llavors encara no havia sentit el batec a dins seu. Ni duia texans. Ni plumífer. Ni samarreta amb el lema «Soc de poble». La menuda dorm arraulida al seu costat al caliu de la nòrdica. És negra nit. El dormitori de la planta baixa, que va ser d'Helena, agombola els somnis i les vigílies d'Amina Hodan. Milers de punts resplendents en la negra volta del cel s'escolen pels finestrons de la balconada i la mantenen desperta. Sona el xiu-xiu de les passes de gasela que murmuren al silenci de l'escala i el xerric de la porta en obrir-se a un costat de la ximenera; i el suau frec, com un sospir, sobre el paviment del corredor de la meua habitació. La sent anar cap a la cuina per un got d'aigua. Potser per convèncer-se que no està somiant, que tenen una vànova, una habitació i una casa, que l'infern ha quedat enrere.

Les estreles del desert brillen com les de la Vall.

Amina refà les passes cap al dormitori. Tanca els finestrons per barrar el fulgor de plata sobre la tremenda solitud de criatura arrancada del seu món, la solitud d'un brot verd en la pedra llisa esculpida per les escorrenties de l'aigua. La llarga travessia encara és viva en la foscor. El somni i la vigília es confonen en una miríada d'estremiments arrapats a la pell. Perduda en la nit, l'instint que l'ha guiada fins ací s'extravia de tant en tant, l'enganya i, aleshores, per uns moments, no sap si ha de fugir o quedar-se quieta per no ser descoberta. I ha d'obrir els ulls,

sentir els llençols càlids i el perfum de l'estança. La placidesa del son se l'endú de nou.

Sé que aquell breu instant de la mirada bona de Déu en els ulls d'Abdo ha de reparar-se, en el dur periple fins a arribar a la Vall, per a sobreviure a les penalitats que han de venir.

DESIG D'ESCRIURE

Les mans m'ensabonen amb la suavitat d'una mare amatent. O d'una filla. D'una filla dolcíssima. Només amb els palmells. Avancen i retrocedeixen amb les bombolles de sabó en un balançeig amorós com l'ona esllanguida que besa l'arena de la platja. No fa servir l'esponja. Diu que s'interposa en el corrent de vida de pell a pell, que vol transmetre'm la seua calor. Ho diu amb un llenguatge primigeni fill de la necessitat, un llenguatge que creix entre nosaltres agombolat per les nits de solitud.

Jo la deixe fer.

Al principi la seua presència em va humiliar. Estava enfadada amb el cos, amb els fills, amb la vellesa i amb la vida. Em feria sentir-me un tribut més dels que havia de pagar la djiboutiana per sobreviure, encara que no fora tan terrible –ignorava com havien sigut de terribles els altres, però ho podia imaginar: l'horror i la maldat són imaginables. Deteste l'afecte comprat. He sigut tan afortunada, m'han estimat tant, que no puc suportar l'amor fingit. Em negava a admetre la pròpia incapacitat per a la vida normal del passat, no volia adonar-me de la nova normalitat, la que s'havia instal·lat en el meu cos i en el meu entorn sense demanar-me permís, la que m'havia allunyat de les amistats de tota una vida, la que em relegava

a una ombra sense futur, a pesar dels consells benintencionats de Jordi, a pesar de les bromes d'Enric i les reprimendes d'Helena. Encara puc valdre'm per mi mateixa, els deia, tot i enfrontar-me a cada vegada més sovint amb un cos estrany que es negava a obeir-me. Sabia –sé– que és el final, que en qualsevol moment ja no podré conduir o preparar-me el dinar o ni tan sols caminar. Sabia que era inevitable la companyia d'algú per a continuar en casa, encara que no necessitara ajuda en les rutines quotidianes, encara que la xica i la seua filleta significaren un gran destorb per a mi. Forçada a claudicar, vaig optar per ignorar-les tant com fora possible, com uns inquilins que es detesten i han de compartir l'habitatge per pura necessitat. La vida ja no era meua, la seua presència ho trastornava tot. Mare, si no estàs bé amb elles, ja els trobaré un altre lloc, em deia Jordi, el meu fill major.

No creia que dur-me una cuidadora fora una solució al problema, més aviat n'afegia un de nou. Encara que he de reconèixer que ben prompte vaig superar les reticències inicials i l'aventura em va engrescar més que amoïnar. La xica semblava de bona pasta i la criatura era una dolçor. A més, no havien vingut per quedar-se, sinó per ajudar-nos a decidir el futur de les tres. Em vaig afanyar a restaurar l'equilibri amb noves rutines. Pura resiliència.

Em sorprén la força amb què m'aferre a la vida.

La casa va sentir el canvi, però el canvi li parava bé. L'estiu va passar i les pomes començaren a caure. Vam fer pastís de poma amb la petita Salma, un terrosset de dos anys que ens havia robat el cor, que repetia les paraules com una cotorra, aclucava els ulls pel soroll de la batedora i estirava els bracets intentant agafar-la. Vaig comprendre que les atencions d'Amina eren una mostra de simpatia, que, al capdavall, havia trobat al meu costat la tranquil·litat que cercava per a refer la vida. Aquesta idea, la

de sentir-me valuosa, va canviar la perspectiva. I els afectes. Va ser aleshores quan va sucumbir l'orgull térbol que obnubilava la vista i les vaig veure a elles, les meues dolces xiquetes, tan necessitades d'amor com jo. Amina va obrir per primera volta una magrana i va tastar les gemmes roges amb un esbós d'alegria, com un caminet cap a l'esperança, cap a la normalitat. La normalitat d'una vida imposada, sí; i, tanmateix, el primer punt d'inflexió d'una nova existència.

Però la tristesa no s'esborrava del seu rostre i, per molt que li repetira que no m'agradava el «madame Blanca» amb què es referia a mi, continuava emprant-lo. Em fas sentir, a la meua edat, com la regenta d'un *meublé*, li deia. Blanca, només Blanca, bonica. Ja sé que podria ser la teua iaia, o la besàvia, però si t'has de quedar ací, preferisc que t'adreces a mi amb el meu nom. O, si t'entestes amb el «madame», millor «madame Miralles». Ella, però, continuava a la seua.

Amina m'acaricia amb les mans ensabonades mentre taral·leja fluixet, molt fluixet, una melodia ondulada, la que sa mare devia cantar-li de menuda, a penes un murmurí de tendresa, un xiuxiueig per a un nadó, la que canta a Salma quan s'arrapa al seu cos. Tanque els ulls i sent les mans d'Eugeni. Eugeni, retornat del país dels morts en les mans d'Amina. Les nits ajaguda de costat al llit amb les cabòries pels nostres fills, sobretot pel major, una explosió d'energia que no sabem cap a on s'encamina, i el dubte sobre si hem fet bé de deixar el carrer de les Comèdies de València i el rum-rum que em neguiteja sobre les oportunitats perdudes per a una dona com jo, i la novel·la, que no sé ni com se m'ha clavat el cuc de l'escriptura ni quan se m'ha inoculat la droga, però que estic segura de necessitar per a continuar amb la casa, els fills i el bufet de Dénia, i la son que tem no agafar i el temps que em roba l'insomni quan podria aprofitar la quietud per a enllestir el conte nou que ja hauria d'haver lliurat, i

la menstruació que ja hauria d'haver vingut. I llavors aquelles mans, les mans d'Eugeni, que s'escolen per davall de la camisa del pijama i escalen l'esquena fins al bescoll com una onada que arracona el neguit, que em transporta amb suavitat a la dormida, descansa, demà ho veuràs diferent.

La primera trobada amb la pell al cap de deu anys de soledat nocturna, d'un llit buit i una casa buida, em va soltar les llàgrimes que creia haver deixat enrere. Una de les coses de la vellesa, no sé si bona o dolenta, és oblidar les llàgrimes, com si ja haguérem plorat prou i massa per coses que no valien la pena, petites frustracions o ofenses de joventut quan encara ignores el regal de la vida, quan ets tan fràgil que qualsevol menudesa et trenca; o, potser, perquè ja hem vessat les úniques llàgrimes permeses, les que ens separen per sempre de les persones que estimem.

M'havia assegut al tamboret de plàstic sobre els taulellets de colors del bany per a dutxar-me, com de costum, de cara a la finestra per on treia el cap el cirerer que s'acomiadava de l'estiu amb belles tonalitats groguenques. Sant Miquel ens havia dut uns dies de calor; però, just aleshores, quan vaig seure al tamboret de la dutxa, vaig sentir l'alenada del vent entre les branques de l'arbre i l'airet feixuc de Tots Sants es va escolar per la finestra entreoberta. La tardor arribava a la Vall. Vaig cridar Amina perquè la tancara i, posada a demanar, li vaig demanar que no s'estiguera lluny per si calia ajudar-me a eixir del plat de la dutxa. Tot i que la vida m'ha regalat unes cames fortes, de tant en tant el genoll esquerre em falla i em fa una mala passada, ja me l'han punxat tres voltes per traure el líquid que s'hi acumula i me'l deixa botit com si m'haguera picat un eixam d'abelles i amb un dolor que no em permet mantenir-me dempeus. Aquell dia era un dels dolents. Volguera o no, la higiene personal havia esdevingut un problema cada volta més feixuc. Però no gosava demanar-li ajuda. No per temor a mostrar la nuesa, un

temor que vaig desterrar prompte gràcies a Eugeni, que em va traure de l'esperit aquell pudor malsà que exigia la moral del nacionalcatolicisme, sinó per no incomodar-la. L'egoisme de vella començava a dissipar-se a favor de la compassió. Em dolia obligar-la a suportar la visió d'un cos decrepit, com de bruixa d'aquellarre: els pits altius de la joventut abatuts per les pelleriques que pengen sobre el ventre, els pèls rals de color gris del pubis, el melic sota el plec de l'estómac, la pell flàccida de l'avantbraç, del coll, de les natges com un rellotge diluït de Gaudí. L'última decrepitud abans de la dissolució final. I l'olor. Una olor que sempre he combatut amb una higiene primmirada, però que devia haver descurat una mica darrerament, com havia sentit dir als meus fills. Amina va tancar la finestra i em va traure l'esponja de les mans. Les seues mans càlides van afluir la clau dels llagrimals.

Des d'aleshores m'acompanya dues vegades per setmana al bany. M'ajuda a despullar-me, prova l'aigua i em fa parar les mans perquè li done el vistiplau abans de deixar-la rajar sobre el cos. M'ensabona des dels cabells fins als dits dels peus, tret del sexe, que deixa per a mi, en un massatge sensual que em fa sentir viva. Al cap d'una estona em mira i pregunta: «Ça va bien?».

El francès ens fa un gran paper, malgrat els anys de tenir-lo arraconat a la calaixera cerebral de l'estudiant que vaig ser. Llavors, als anys quaranta del segle passat, entre les runes dels bombardejos d'Alcoi, no hi havia cap professor, a l'institut on em van dur a cursar el batxillerat, que poguera ensenyar-nos la llengua de Hitler o la de Mussolini. Només don Esteve, un mestre republicà escapat miraculosament de les llistes negres del Règim gràcies a la seua religiositat catòlica testificada pels patrons alcoians, que parlava francès. I d'aquesta manera, per una treta de l'atzar, esdevingué el nostre professor de llengua estrangera.

La pell cedeix agraïda al suau calfred que baixa del cap i em recorre l'espina. La meravellosa sensació del plaer físic. Com si fora jove. Com si Eugeni encara estiguera amb mi.

Amina m'ha tornat el desig de viure.

I d'escriure.

VESTIT DE POPELÍN

Vorejat per una muralla com una ciutat antiga, al bell mig d'un paratge solitari de gran bellesa, el Sanatori va ser la causa decisiva del meu origen. La primera infància s'hi ha quedat suspesa. Gràcies a ell es conegueren Àngels Mas, la filla del mestre de la Vall, i Joaquim Miralles, un metge jove acabat d'arribar a les muntanyes de la Marina des de València per investigar sobre la lepra. En pocs anys la població del Sanatori havia augmentat de manera considerable amb pacients arribats de tot Espanya. Semblava el quart poble de la Vall. Amb l'església, la plaça, la botiga, el bar, els carrers i els jardins. En casar-se, els pares s'hi van instal·lar, en un dels xalets per als metges, una casa gran entre els pins al vessant de la muntanya des d'on es veien les construccions del complex hospitalari i la ratlla blava de la mar al fons. Encara hi és la casa.

La mare, però, no deixava d'esperonar el pare perquè ens n'anàrem al poble de veritat. Nosaltres érem dues criatures i, per molt que el pare li diguera que els pacients que transitaven pel Sanatori ja no eren portadors del bacil de Hansen que ocasiona la lepra, que l'única malaltia que els mantenia allunyats de les famílies era la ignorància, ella temia per nosaltres; a més, la gent de la Vall no es refiava que no els encomanàrem

la malaltia i ens defugien quan anàvem a visitar els iaïos al poble de Baix.

*

Soc una xiqueta. Estic a la terrassa de casa, un espai ample vorejat amb una barana de pilarets blancs per on trac el cap a mirar la gent que passa pel camí de davall. Fa calor. Cerque l'ombra de l'arbre. L'arbre puja des del bancal de baix, entre la casa i el camí. Prompte sabré que l'arbre és un anouer quan el meu germà i jo arpleguem les anous que cauen dins de la terrassa. Tinc una nina de drap. La duc sempre darrere. Fins i tot dorm amb ella. La nina no vol menjar i jo que soc la seua mare li dic que si no menja no es farà una xica guapa. Li done un xarop perquè es faça gran i ella no se'l vol prendre. Plora. La duc entre els pilarets de la barana per mostrar-li la ratlla blava de la mar al final de la planura verda entre muntanyes. Ella continua sense voler prendre's el xarop. Si no te'l prens, no tindràs un regal per al teu aniversari, l'amenace. L'aniversari és l'endemà o uns dies després. El meu germà s'acosta amb el seu tren de llanda. Vivim a la mateixa casa i tenim els mateixos pares i iaïos, encara que el seu món i el meu caminen en paral·lel a una certa distància, sense ingerències. Crida que se'n va a jugar amb els xiquets que el reclamen des del camí. La nina i jo ens sobresaltem pels crits del meu germà. L'airina fresca del matí enlaira la cortina del saló, que el separa de la terrassa, com un núvol blanc. La mare apareix entre el núvol demanant-li que no córrega i que vaja alerta amb els marges de la muntanya, que encara és menut. Jo també hi vull anar, però ell m'ignora com sempre. Ara soc jo la que plora. La mare m'agafa al braç. Em diu que nosaltres anem a comprar a la botiga per fer un pastís, que els iaïos han de vindre a veure'ns.

Camine darrere d'ella. Duc un vestit de popelín de màniga curta de quadrets blancs i blaus i un llaç blanc als cabells. Sé que és de popelín perquè la mare ho diu i, a mi, em sona a cançoneta. Po-pe-lín, po-pe-lín! Ens trobem amb una dona que no té nas, s'acosta i em diu que soc una xiqueta molt guapa. Estic contenta. El camí que du a la botiga passa per davant de l'església. Un rogle d'homes i dones hi parlen acolorats. En veure'ns arribar ens saluden. Ells també tenen la cara mossegada o els falta algun dit de les mans. Jo sé que són els malalts que cura el pare i que per això ens estimen. Bon dia, quin aire més bo ve de la mar, els diu la mare. Respire profundament per sentir l'aire tan bo.

*

Les imatges del matí que seguisc la mare amb el vestit de pope-lín de quadrets i el llaç blanc pertanyen a juny de 1935, pocs dies abans de complir cinc anys. El Sanatori continuarà sent un indret una mica maleït i els seus habitants, estigmatitzats per molt de temps. Cal una ment lliure de prejudicis i un cor bondadós, com els de mon pare, per a lliurar-se en cos i ànima a erradicar una malaltia tan temuda. Però la mare aconseguirà anar-se'n prompte d'allà. La casa del poble de Dalt que han manat construir, la casa pairal on ha de transcórrer la meua vida, es podrà habitar –tot i que sense armaris ni cortines– uns mesos després del primer record, quan el meu germà comence a l'escola. Juntes hem assistit al lent fluir del temps amb les trobades i les pèrdues que ens han dut els dies, impossibles d'imaginar en aquell remot 1935, quan es basteixen els seus murs en plena efervescència republicana, mentre jo respire profundament per sentir l'aire tan bo. Mire la ximenera de la sala Montaigne on escric, l'únic vestigi de la primera casa que ha sobreviscut a les reformes, i em sembla irreal que siguem tan velles ella i jo.

El dia de la festa de jubilació de mon pare, el 1967, Eugeni i jo ens fotografiarem davant de la casa on vaig nèixer, amb Jordi i Enric agafats de la mà i la petita Helena, que no arriba a l'any, en braç. En una altra instantània en blanc i negre del mateix dia apareixerà el iaio rodejat de tots els nets.

El doctor Joaquim Miralles es va jubilar de l'atenció als pacients a setanta anys. Però no de la recerca. Va continuar impartint cursos de leprologia per a metges i assistents sanitaris fins que li va ser impossible a causa d'un infart cerebral.

Un any després va morir.

A la fi del mil·lenni, el descens de la malaltia va convertir un dels pavellons del Sanatori en geriàtric.

ELS FERROS DEL PONT DE CULLERA

Els vaig dir adeu amb la mà, als pares, des del cotxe. Ells, dempeus al costat de la pitera desplomada a la vora del camí, davant de la casa pairal de la Vall, la mateixa des d'on escric ara –si em puc referir a la casa i a mi com a les mateixes després de tanta vida–, alçaven les mans en senyal de comiat. Començava la tardor de 1954. La primera de dona casada. Assistia al curs de gramàtica valenciana de Carles Salvador a Lo Rat Penat. Allà coneixeria Beatriu Civera –el nom de ploma d'Empar-Beatriu Martínez Civera, a qui sempre em vaig dirigir amb el nom literari– i Carmelina Sánchez-Cutillas, dues dones que marcarien el meu futur d'escriptora. De regrés a València, mentre el Seat 1400 del pare d'Eugeni serpentejava per la carretera que uneix els tres pobles de la Vall i deixava enrere Sagra, Pego i Oliva, vaig escriure un text sobre les piteres per a la classe de l'endemà:

Les piteres han mort. Les he vistes exhaustes, obertes, partides per l'espasa del temps després de la lluita. Els braços caiguts per terra, el cor arrasat pel sol. La seua bella flor les ha mortes. Heroïnes d'una batalla ancestral, cap poeta no cantarà aquest lliurament gratuït al fluir vegetal. S'esvairan deixant en record un tronc que, amb el pas dels dies, la gent ignorarà de quin arbre va ser branca. Tan sols algú de tant en tant el reconeixerà i sabrà de les seues qualitats de fusta d'una planta que va somiar esdevenir arbre i enlairar-se al cel. Recordarà les glòries passades quan fou pal de les naus gregues i fusta apreciada per als emparrats amalfitans.

Ara, el miratge de tocar el cel s'ha desplomat. L'estiu arriba a la fi i s'acomiada amb un regal: la pitera ha esdevingut símbol de vida, il·lusió efímera que ens fa somiar, germana d'anhels, companya en la conformitat i amiga en la serenor.

Blanca Miralles, *La mort de les piteres*, text de 1954

Recorde l'olor del pallús en arribar a Favara i la nostàlgia pel final d'un estiu que m'havia convertit en fidel de l'aventura mentre els ulls es projectaven cap a la mar entre els ferros del pont de Cullera.

No desitjava ser mare.

Tenia fam de ser reconeguda en el món de l'advocacia, de conèixer món, de viatjar a Amalfi. Tenia fam de vida.

AGAFADA A LA BRIDA DEL CAMELL

M'he acostumat als pòdcasts per combatre la solitud nocturna quan l'insomni em revolta pel llit. M'ajuden a combatre la inquietud i al capdavant aconseguisc adormir-me. A pesar dels anys no he perdut la curiositat. Com la Blanca suspesa sobre el

pont de Cullera. Soc l'estudiant que, poques hores abans d'un examen, implora als minuts que no córreguen després d'haver-los deixat passar alegrement amb Ester Julià, la primera amiga de veritat, la millor confident, la companya que serà sempre al teu costat.

Ara, des de la invocació a la musa per contar la història d'Amina, els insomnis són per a ella: el meu regal africà, la meua salvadora. En el silenci nocturn, acompanyat pel cant dels galls, intuïsc la seua vigília.

*

El desert l'empresona amb el temor d'una decisió ferma. Al liceu no li han ensenyat el camí que condueix a la torre Eiffel. El vaivé dels camells l'arrossega cap a l'horitzó, un horitzó només interromput per les muntanyes que canvien de lloc o desapareixien entre el mocador roig quan obri els ulls sense deixondir-se. Ha après a dormir agafada a la brida del camell. Els braços dels camellers repenjats als bastons i els bastons sobre els muscles, com el jou que els encadena a la subsistència, es balancegen d'un costat a l'altre. I, mentre caminen sota el sol ardent, canten. L'home més gran, un vell que no deu arribar a la cinquantena, encadena les melodies amb veu compassada seguint el viatge del sol. Al seu darrere les veus, que repeteixen a l'uníson els desitjos de protecció i les benaurances del paradís, recorren la caravana com un eco perllongat. Ella no canta. Ella només mou els peus. Rere les passes d'Abdo, el germà que l'allunya del mal. Amina ha après a mantenir l'equilibri amb els braços repenjats al bastó i la brida a la mà, com els altres camellers.

La caravana es posa en marxa abans de clarejar el dia fins a l'oració del migdia. Llavors descarreguen els taulells de sal lligats a les cadires dels camells abans de donar-los menjar i

immobilitzar-los unint-los el coll i el genoll amb la corretja de la brida. És el moment de recobrar forces amb un tros de pa sense rent que couen cada vespre, en pondre's el sol, sobre les pedres escalfades al foc que els allunya del rigor i els mals esperits de la nit. Seuen a l'ombra dels tendals improvisats amb les *futes* i les cadires dels animals, i beuen te negre. Després dormen tot esperant que el sol enfebrat es calme. L'únic moment del dia en què Amina pot dormir sense temor a ser assaltada. Encara que la calor és abrasidora, ella no es trau mai el mocador roig del rostre. Quan el sol afluixa, reprenen la marxa, el balanceig suau del cos i els càntics.

El sol ix i es pon.

Les oracions se succeeixen amb les vigílies i les llargues caminades. Amina i Abdo es mantenen sempre en un segon terme. Ell, pel seu caràcter entotsolat. Ella, perquè una xica entre la gossada té molt a perdre. No sap d'on trau la força, però cada vespre, després de la pregària, descarrega els blocs de sal de les albardes amb la mateixa competència que el fals germà per a carregar-los de nou abans de l'alba amb les ablucions de la primera oració, la Salat al-Fajr.

En el nom d'Al·là, el Compassiu, el Misericordiós.

Bismillah ir-Rahman ir-Rahim.

Els caravaners contenen històries de les dones del desert, unes joves bellíssimes eixides de les fonts de llet i mel del paradís d'Al·là que elegeixen l'home més fort de la caravana per anticipar-li el cel en una nit. Ningú no les ha conegudes en tants anys d'anar i tornar amb la càrrega del llac Assal des de Djibouti a Eritrea o a Somàlia o a Etiòpia. I, tanmateix, no perden l'esperança que alguna nit se'ls apareguen. Amina no les ha vistes en la vigília de les nits, però, potser, se'ls apareixen en somnis. Els gemecs i els espasmes sota la *futa* ho testimonien. I ella es taponava les orelles amb el mocador roig.